

Sametová revoluce na Výпустku (1990). Doplněk k historii člověkem těžce zkoušené jeskyně

VĚNOVÁNO PAMÁTCE JESKYŇÁŘE MIROSLAVA SLÁVKA SEDLÁKA
ZE ZO ČSS 6-05 KŘTINSKÉ ÚDOLÍ

Motto:

*„Prolétám širý svět, zřím mnoho krás a mnohý květ, však nevyrovná se celé okolí,
kráse Křtinského údolí.“*

Zdeněk Fárlik

Úvod

Tuto sametovou akci si vymyslel, za zády ZO 6-05, Miroslav Sedlák, dlouholetý člen ZO 6-05, který nesouhlasil s komunistickým předsedou Miroslavem Kubešem. Slávek Sedlák se snažil o vzájemné propojení speleologických skupin – Křtinského údolí, Babické skupiny a naší Novodvorské skupiny – ke společnému speleologickému postupu v jeskyni Výпустek. To byl důvod, proč jsem se do dění okolo Výпустku aktivně zapojil. O této spolupráci tří speleologických skupin ve věci Výпустku dokonce napsal, Kubešovi na očích, článek v denním tisku. Tak byla zahájena Slávkova revoluce v ZO 6-05. Cíl této revolty se mu však nikdy nepodařilo plně uskutečnit. Slávek Sedlák dne 23. září 1993 předčasně tragicky umírá při hloubení chemicky zamořené studny a jeho speleologické dílo ve Výпустku zůstává opuštěno (Speleohistorický klub Brno 1994). Jak to tedy všechno proběhlo? V sobotu 17. února 1990 se před branou do areálu vojenského útvaru Výпустek sešla demonstrace asi 100 jeskyňářů a zájemců o kras. Bránu do vojenského objektu otevřel sám velitel zdejší posádky kapitán Pastorčák. Dál to šlo ráz na ráz. Slávek Sedlák přednesl petici za uvolnění Výпустku armádou pro speleologický výzkum. Zazněla dokonce i předčasná připomínka, aby Výпустek po odchodu armády sloužil pro speleoterapii. Všechny shromážděné si fotografovali zástupci přítomného denního tisku a vojenské kontrarozvědky. Bůh ví, jak by to s námi všechno dopadlo, kdybychom za Sametu nezvítězili. O akci vyšel podrobný článkuček, i s mou fotografií, v Brněnském Večerníku ze dne 19. února 1990 (Novák, J. 1990). Ale zprávu o demonstraci už předtím odvysílalo Rádio Svobodná Evropa, které se o demonstraci dovědělo pravděpodobně od hnutí Greenpeace, které jsme detailně o chystané akci informovali při jejich návštěvě Náměstí svobody v Brně. Zástupci ZO 6-05 Křtinské údolí (až na naše kamarády Miroslava Sedláka a Radka Petřů) na naši sametovou demonstraci nedorazili. Ignorovali ji. Přesto právě oni, jak známo, z demonstrace nejvíce vytěžili – bylo jim povoleno v jeskyni bádát. Za Správu CHKO Moravský kras byl přítomen RNDr. Ivan Balák, který nás přišel podpořit a který též krátce promluvil ke shromáždění. Kapitán Pastorčák nakonec otevřel bránu do samotného podzemí Výпустku dokořán a k našemu milému překvapení vyzval zástupce demonstrantů, aby vstoupili dál... Tak jsme se poněkud uklidnili poznáním, že ve Výпустku armáda neukrývá žádné rakety, atomové zbraně, či toxický odpad, jen nějaký zdravotnický materiál, neekologicky ale vysypaný v jeskynní chodbě. Takové byly tehdy naše dohady. Do přísně utajovaného klimatizovaného velitelského krytu vojsk Varšavské smlouvy se však zástupci demonstrantů nedostali. Já sám jsem tehdy nepatřil k takto privilegované oficiální delegaci vpuštěné do podzemí Výпустku, a to přesto, že jsem se o organizování a svolání demonstrace zvláště zasloužil. Sám jsem například telefonoval

jménem demonstrujících jeskyňářů do vojenského útvaru Výpustek, kde jsem osobně mluvil s kapitánem Pastorčákem a domlouval mu, aby demonstraci neignoroval, ale byl jí přítomný, což mi opravdu přislíbil. Tato demonstrace měla tedy dvě centra odporu. Jedno představoval Miroslav Sedlák a druhé já. Mimo to se nezávisle o něco pokoušel ještě Hugo Havel. Já i Slávek jsme se všemožně snažili o svolání demonstrace, obtelefonovali jsme jeskyňáře, organizovali jsme, zařizovali, rozdávali a vylepovali revoluční letáky, prostě obětovali jsme tomu všechnu energii svého mládí a má Novodvorská skupina zatím shromažďovala v Brně podpisy pod petici požadující odchod armády z Výpustku. Celkem se podařilo pod peticí jen za pátek 16. 2. 1990, den před demonstrací, shromáždit 760 podpisů občanů našeho města. To vše v euforii Sametové revoluce!

LISTOPADOVÁ JESKYŇĚ (Č. 13 DLE BURKHARDTA)

Za revolučního dění Marek Šenkyřík a Radovan Drtíl hlídali s dalekohledem nad Výpustkem z balkónku výše položené jeskyňě a sledovali dění ve vojenském útvaru. Tuto jeskyňi jsem na památku Sametové revoluce nazval „Listopadová“, číslo 13 dle Burkhardta, který ji uvádí beze jména (Burkhardt – Zedníček 1951–1955).

Autor tohoto článku jako jeden z aktivních demonstrantů u jeskyňě Výpustek s transparentem s nápisem: „Vojáci stop v přírodní rezervaci Výpustek!!!“ Brněnský Večerník 19. 2. 1990. Foto: Josef Novák

Dokonce jsme v roce 1990 prováděli i její speleologický průzkum, při němž jsme nizoučkým průkopem plazivky, avšak ve značně široké klenuté zasedimentované prostoře, pronikli do síňky ve vzdálenosti cca 20 m, kopali jsme však dál s cílem dosáhnout horního patra nad Výpustkem a tudy vstoupit do objektu. Ale komando, které se náhle, ozbrojené samopaly, vyřítilo z oplocenky Výpustku, nás zahnal na útěk. Zvláštní bylo, že speleologický výkop ve vchodu Listopadové po nás zaskládali kameny a zamaskovali. A v tomto stavu je jeskyňě zřejmě dodnes. Taková tedy byla doba. Vůbec jsme si neuvědomovali hrozící nebezpečí. Byl to adrenalin. Byli jsme demonstranti na straně studentů a Občanského fóra, a to dodnes něco znamená! Jsem na to patřičně hrdý.

JESKYŇĚ NOVÁ DRÁTENICKÁ ZA REVOLUCE

Naše působení v jeskyňi Nová Drátenická byly za revoluce přísně utajované pracovní akce za zády Zdeňka Farlíka. Za noc jsme slaňovali k potoku do spodního patra a ručním čerpadlem jsme se pokoušeli vyčerpat koleno sifonu v Mramorové chodbě. Tudy jsme chtěli proniknout k čerpadlu na řečišti Křtinského potoka v jeskyňi Výpustku. Podle pověsti se to Mramorovou chodbou prý kdysi někomu podařilo... My jsme však ve svém pokusu byli neúspěšní. Naše čerpadlo nemělo

Autor tohoto článku třicet let po Sametové revoluci, do níž se velmi aktivně v Moravském krasu zapojil na straně studentů, dnes již jako jógový hinduistický mnich – a krasový poustevník. Jeskyně Listopadová, z níž jsme za revoluce monitorovali dění ve vojenském útvaru Výпустek. Foto: Marek Gyaneshwarpuri, samospoušť 18. 12. 2021

potřebnou výtlačnou sílu. Těchto akcí se zúčastnili členové někdejší Novodvorské skupiny ZO 6-12 Marek Šenkyřík, Radovan Drtil a za ZO 6-05 byli přítomní Radek Petrů a Miroslav Sedlák. Od jeskyně Nová Drátenická si Slávek nějak zaopatřil klíč, stejně tak jako i od ostatních jeskyní. Tak jsme si za revoluce prolezli celou jeskyni Mariánskou, Starou Drátenickou a další lokality ve Křtinském údolí.

JAK JSEM I JÁ SÁM NAKONEC ILEGÁLNĚ VSTOUPIL DO PODZEMÍ VÝPUSTKU!

Ale já sám jsem se nakonec do podzemí tajemného Výпустku přece jen za jedné noci roku 1990 taky podíval! Dovnitř mne tajně vpustil velitel stráže rotmistr Robert Sláma. Robert byl totiž bývalý jeskyňář Březinské skupiny ZO 6-12, kde jsme se poznali, a ten nás do Výпустku vpustil. Možná dokonce s tichým souhlasem kapitána Pastorčaka. Vpustil mne, Marka Šenkyříka, a Jiřího Dresslera ze Křtin. Měli jsme na sobě vojenské maskovací celty, když jsme vstoupili do oploceného areálu Výпустku. Ze tmy se ozval výstražný výkřik strážného se samopalem: „Stůj, kdo tam?“ Sláma, který nás do podzemí vedl, odpověděl: „To jsem já!“ Strážný ho poznal a uklidnil se. Prošli jsme kolem něho tmou k bráně do podzemí Výпустku. V rukou Roberta Slámy zarachotil klíč a my jsme ilegálně vešli dovnitř. Prošli jsme celým bludištěm jeskyně. Ani jsme si nepřipouštěli, co všechno riskujeme. Jak by s námi zacházeli, kdyby nás armáda v přísně utajovaném krytu přistihla? Na to raději ani nemyslet! Prošli jsme podzemím jeskyně až k památníčku Lichtenštejnů. Do velitelského krytu nás však Robert nepustil, ani nás na něj neupozornil, stejně jako na kryt nikdo neupozornil předchozí výpravu demonstrujících jeskyňářů.

ZÁVĚR

Díky této úspěšné revoluční iniciativě Miroslava Sedláka, Hugo Havla a mé mohou dnes jeskyňáři ve Výпустku svobodně působit a bádát. Miroslav Kubeš a Zdeněk Farlík jen těžili ze situace, kterou Miroslav Sedlák za Sametu nachystal. Pravdou však je, že Miroslav Kubeš z pochopitelných zistných důvodů byl po odeznění naší Sametové revoluce pozoruhodně aktivní v jednání s velitelstvím vojenského útvaru a úspěšně a obratně převedl právo k výzkumu ve Výпустku na svou speleologickou skupinu ZO 6-05 Křtinské údolí (Fárlík 2021). Svou pozici Kubeš i za demokracie obhájil. Byl předsedou ZO 6-05 Křtinské údolí téměř do posledních dní svého života. Měl jen jiné, komunistické životní přesvědčení a hájil svou pozici. Potom zde vše naráz zanechal. Celé své krasové impérium, které za života vytvořil a žárlivě střežil a pro něž nemálo bojoval s vetřelci, jako jsem byl já, jeskyňáři odjinud. Mám ho ale poměrně rád a v úctě. Vše je odpuštěno, odešel usmířen. Tehdy za socialismu ale z rudého vedení ZO 6-05 vanulo a čišelo holé nebezpečí a její zájmové území střežily zlé síly – to každý z nás cítil. Museli jsme se mít stále na pozoru, neboť jsme jasně cítili, že někdo ze ZO 6-05 kolaboruje s komunistickým režimem! Podezírali jsme Zdeňka Farlíka, a toto naše podezření se ukázalo být správné, když vyšly Cibulkovy Seznamy tajných spolupracovníků StB, v nichž figuroval pod krycím jménem Karbid. Tušení o spolupráci s StB potvrdil i starosta obce Habrůvka pan Karel Kalandra. Pan Farlík mne ještě 25 let po Sametové revoluci udal jeskyňářskému fóru, a nesmyslně mne obvinil, že jsem se mu v roce 1990 vloupal do jeskyně Nová Drátenická a řezal na ní zámek!

Taková tedy je objektivní historie všech těch sametových událostí ve Křtinském údolí, jichž jsem byl očitým svědkem. Přijměte tyto řádky jako oprávněný doplněk k životopisu této za socialismu prominentní osobnosti v hierarchii postavení členů ZO 6-05 Křtinské údolí. Dnes jsem toho názoru, že „kauza Farlík“ již patří ke krasové historii. Každopádně však demonstrace u Výпустku byla nejvýznamnějším revolučním vystoupením členů České speleologické společnosti v její historii, a proto říkám:

„Budiž Světlo“ (Genesis 1,3).

LITERATURA

- BURKHARDT, Rudolf – ZEDNÍČEK, Otakar, (1951–1955): *Údolí Křtinského potoka v Moravském krasu a jeho jeskyně*. Československý kras 1951–1955, roč. IV–VII, zvláštní příloha, s. 1–115.
- FÁRLÍK, Zdeněk (2021): *Vzpomínka na Miroslava Kubeše*. eSpeleo. 2/2021.
- NOVÁK, Josef (1990): *Lidé jeskynní*. Brněnský Večerník, roč. XXI, číslo 35 ze dne 19. února 1990.
- Speleohistorický klub Brno (Marek Šenkyřík) (1994): *Vzpomínka na Slávka Sedláka*. Speleo 14/1994.

Marek P. Šenkyřík – svámí Gyaneshwarpuri

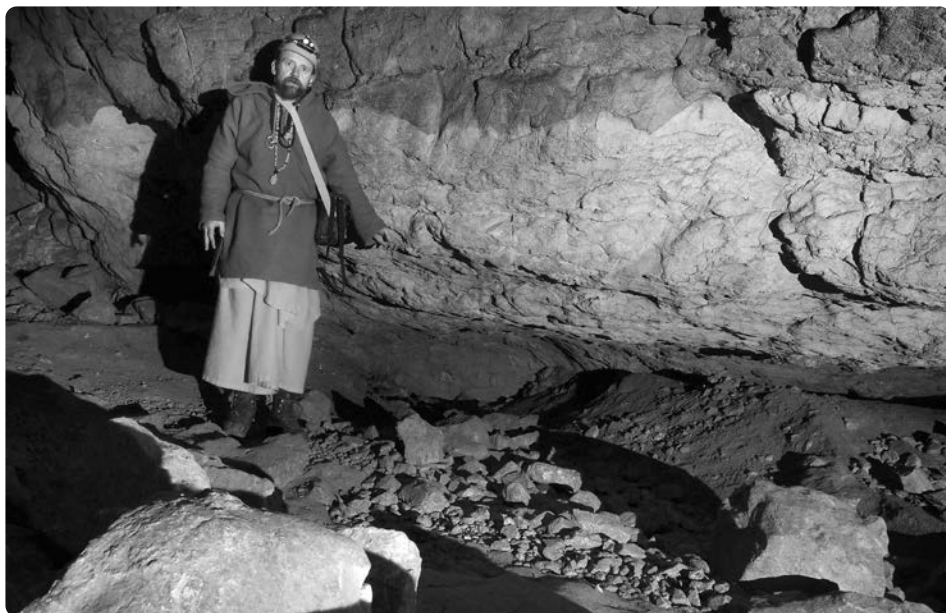
Speleologický pokus v jeskyni Pekárna v roce 1994. Příspěvek k dějinám výzkumu lokality. Vize průniku koncovým závalem

V roce 1994 ZO ČSS 6-26 Speleohistorický klub Brno pod vedením Marka Šenkyříka zahájila speleologický průzkum jeskyně Pekárny v Hádeckém údolí, v jižní části Moravského krasu. Jednalo se o hloubení až cca 50 cm hluboké a asi 1 m široké horizontální průzkumné sondy napříč sedimenty od vstupního portálu centrální prostorou jeskyně do vzdálenosti 44 metrů. Na konci se zalomila ještě vpravo a směřovala ještě dalších 6,5 m pod převis. Čelba sondy se tedy nalézala 50,5 m od vchodu do jeskyně. Tvoří ji skalní stěna, pod níž jsme očekávali ve větší hloubce další možné pokračování prostory pod převis. Zde byl nalezen při speleologickém průzkumu jeden pravěký stěp. Domnívali jsme se, že se zde pod převisem možná nachází ukryta neznámá část jeskyně s archeologicky neprozkoumaným sedimentem. Tuto domněnku se nám však nepodařilo ověřit. Zde pod převisem, který snad zůstal zachován při pravé JZ stěně jeskyně, jsme chtěli razit sondu a obejít tudy koncový zával do dalšího pokračování jeskyně. Tzv. Prixova sonda se při pravé stěně jeskyně dostala totiž relativně daleko do nitra závalu,

Znak ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno, která realizovala výzkum, o němž je řeč

Jeskyně Pekárna na 44. metru Šenkyříkovy průzkumné sondy, před koncovým závalem, tak jak vypadá dnes. Foto: Marek Gyaneshwarpuri, 3. 12. 2021

Čelba Šenkyříkovy sondy na metru 50,5. Současný stav pracoviště z r. 1994. Na fotografii autor tohoto příspěvku. Foto: Marek Gyaneshwarpuri, 3. 12. 2021

Zářez Šenkyříkovy sondy Speleohistorického klubu Brno je dosud zřetelný v sedimentech dna jeskyně Pekárna. Foto: Kamil Pokorný 2019

aniž ztratila pevný strop nad hlavou. Hloubení naší průzkumné sondy se v roce 1994 odehrálo během pouhé jediné pracovní akce. Plánovali jsme položení důlních kolejnic a výzkum jsme pojímali opravdu velkoryse. Potom Správa CHKO Moravský kras (RNDr. Ivan Balák) na základě terénního oznámení Antonína Tůmy další speleologický průzkum jeskyně zakázala. Byli jsme obviněni z poškozování významného krasového jevu a celá záležitost předána k vyřízení soudu v Brně. Zastala se nás tehdy celá řada odborníků s tím, že jeskyně je již archeologicky celá prokopaná a prozkoumaná, a proto o poškození sedimentů nemůže být ani řeč. To jsem věděl dokonce i já, bývalý student archeologie. Tak vznikla opozice proti obvinění Správy CHKO Moravský kras. Na naší stranu se postavili geologové RNDr. Jiří Otava a RNDr. Jaroslav Dvořák DrSc. z Českého geologického ústavu v Brně a archeologové PhDr. Martin Oliva a doc. PhDr. Karel Valoch z Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea. Hlavně nám svým odborným posudkem velmi pomohl zejména Jaroslav Dvořák, který tvrzení Ivana Baláka odborně zcela znejistil a rozmetl. Dvořákova přímluva a dobrozdání měla na soudu vliv rozhodující a měla za následek, že se soudkyně přiklonila de facto na stranu speleologů. Jsme mu za to opravdu velmi vděční. Naopak byl vysloven názor, že samotné Správě CHKO by mělo přece záležet na řádném speleologickém průzkumu jeskyně Pekárny, už s ohledem na pokračující plošnou rozpínavost velkolomu Mokrý. Odvolací soud obvinění naší speleologické organizace tedy smetl ze stolu a zrušil je. K obnovení speleologického zájmu o Pekárnu k naší velké lítosti však již nikdy nedošlo. Tím byla promarněna vzácná příležitost prozkoumat tajemství jejího koncového závalu. Každopádně se ale tento speleologický pokus zapsal do dějin bádání na této významné lokalitě (uvádí již Pokorný J. 1998). Dnes si však myslím, že těleso jeskyně je přepaženo katastrofickým závalem mnohem větších rozměrů, než jsme původně předpokládali, který se bohužel amatérskými prostředky asi nepodaří nikomu překonat. Nějaká naděje na podejití závalu tu však je a do prostor za závalem to nemusí být opravdu tak daleko – viz pohled do Himmelovy mapy jeskyně Pekárny s vykreslenou depresí nad závalem, která detekuje jistě rozsah propadu (Himmel. J. – Himmel, P. 1967). Dá se usoudit, že při pravé stěně snad existuje zachovaný, zasutěný pevný relikt skalního žebra, který by mohl umožnit heroický průnik za zával. S trochou štěstí se to snad snad někomu v budoucnosti podaří. K průniku podél pravé stěny by bylo možné ale přistoupit jedině důlním způsobem, to znamená pažit zával do želez. Snad se tohoto úkolu nějaká profesionální organizace ujme.

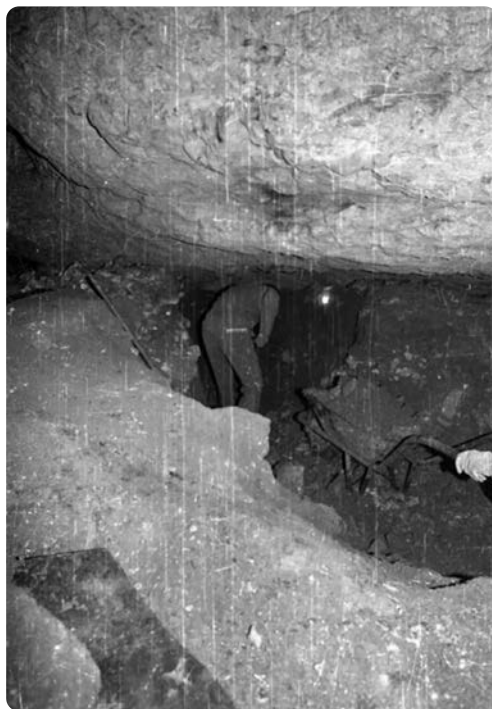
Himmelova mapa jeskyně Pekárna z r. 1966, překreslil a doplnil M. Gyaneshwarpuri, 2021

Takto pojatý průzkum už zjevně bohužel přesahuje reálné možnosti amatérské speleologie. Zde poslední slovo zřejmě řeknou investované peníze vizionářsky motivovaných bohatých archeologů. Hypotetické skalní malby po pravěkém člověku za fascinujícím závalem stojí přece za toto prozkoumání. Kdo se o to pokusí, ten se jistě proslaví. Peníze se jim bohatě vrátí v dobrém pocitu z tohoto dobře vykonaného altruistického počinu. Je to velkolepý projekt samozřejmě i z hlediska speleologie. Musíme však počkat až česká společnost zbohatne a budou peníze na takováto dobročinné projekty. Jednou takováto doba ale určitě nastane. Nevadí, že se toho já nedožiji. Ponecháme tedy dnes Pekárně zatím její tajemství a přenecháme je možnostem budoucích generací. Taková je má dnešní vize. Tato doba nastane, až si lidé budou přírody vážit víc než svých peněz, a tehdy se najde i obětavý mecenáš Pekárny. Každopádně naše sonda mohla již v roce 1994 přinést základní poznatky o genezi a stáří koncového závalu a přispět tak k poznání průběhu jeskyně „za závalem“ do neznáma pod Mokerskou plošinu. Pamětníci z řad lokálních patriotů-speleologů Ladislav Slezák, Josef Pokorný, Kamil Pokorný, Petr Kos, Jan Himmel a další

dodnes s lítostí vzpomínají, jak byla promarněna tehdy v roce 1994 tato velká unikátní příležitost podívat se do útrob jeskyně Pekárny. Kdyby nás Správa CHKO Moravský kras nezastavila, Bůh ví, co všechno bychom při naší houževnatosti vybádali. Takhle nevíme stále pořád skoro nic. Sil jsme měli dosti a naše speleologická organizace ZO 6-26 Speleohistorický klub Brno povzbuzená velkolepými objevy ve Křtinách tehdy jen kvetla a zažívala konjunkturu. Tajemství magdalenien-ských kreseb za závalem zůstává tedy dál nevyřešené. Pod klenbou jeskyně Pekárny stanuli všichni, kdo v moravské speleoarcheologii něco znamenali. Já, Marek Šenkyřík – Gyaneshwarpuri jsem rád, že jsem se mezi ně započítal, jakkoli můj výzkum trval jen jediný den.

LITERATURA

- HIMMEL, J. – HIMMEL, P. (1967): *Jeskyně v povodí Říčky*. Speleologický kroužek ZK ROH Královopolské strojírny Brno.
- HIMMEL, J. – KRAUS, L. (1987) *Poznámky ke speleologickým prodloužením možností jeskyní vázaných na Hádecké údolí v jižní části Moravského krasu*. Speleofórum 87, s. 28–32.
- POKORNÝ, J. (1998): *Výzkumy v jeskyni Pekárně*. Speleofórum 98. ČSS. Praha 1998.
- SLEZÁK, L. – CENDELÍN, R. – JEŽ, M. – POKORNÝ, J. – POKORNÝ, K. (2021): *Výzkum krasových jevů západně od jeskyně Pekárna byl Pracovní skupinou SE-3 ukončen*. Speleofórum 2021, roč. 40, s. 70–75.

Historická fotografie čelby Šenkyřkovy sondy během výzkumu Speleohistorického klubu Brno v roce 1994. Foto: Marek Šenkyřík